

Прищеп О. С.
*аспірант кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ У СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОГО КАБІНЕТУ: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Масштабне впровадження електронних сервісів у сферу податкового адміністрування, зокрема функціонування електронного кабінету платника податків, актуалізує питання забезпечення належного рівня захисту персональних даних громадян. Електронний кабінет містить значний обсяг конфіденційної інформації про фінансово-господарську діяльність платників податків, що потребує створення дієвих правових механізмів її захисту.

Сучасна практика використання електронного кабінету виявляє низку проблемних аспектів у сфері захисту персональних даних: недосконалість технічних засобів захисту, неврегульованість процедур доступу третіх осіб до інформації, відсутність чітких гарантій щодо цільового використання зібраних даних, а також недостатність механізмів відшкодування шкоди у випадку їх неправомірного розголошення.

Особливої уваги потребує аналіз співвідношення принципів відкритості податкової інформації з правом платників податків на конфіденційність персональних даних, а також визначення меж втручання держави у приватну сферу громадян через електронні податкові сервіси.

Метою дослідження є з'ясування стану адміністративно-правового забезпечення захисту персональних даних платників податків у системі електронного кабінету та розробка пропозицій щодо вдосконалення відповідних правових гарантій.

Результати дослідження сприятимуть підвищенню довіри громадян до цифрових податкових сервісів та забезпеченню балансу між ефективністю електронного адміністрування і захистом конституційних прав платників податків.

Правові гарантії захисту персональних даних платників податків у системі електронного кабінету формуються на основі комплексного підходу, що включає конституційні принципи, спеціальне податкове законодавство та норми у сфері захисту персональних даних.

Конституція України у статті 32 закріплює право на невтручання в особисте і сімейне життя, що поширюється і на сферу податкових відносин [1]. Водночас, стаття 67 Основного Закону встановлює обов'язок сплачувати податки, що потребує збалансування конституційних прав і обов'язків громадян [1].

Ключовим нормативним актом, що регулює захист персональних даних у системі електронного кабінету, є Податковий кодекс України. Стаття 18 ПКУ встановлює принцип конфіденційності інформації про платника податків, однак не містить спеціальних гарантій для електронних форм подання даних [2]. Це створює правову прогалину у регулюванні цифрового податкового середовища.

Закон України "Про захист персональних даних" встановлює загальні вимоги до обробки персональних даних [3], проте його норми потребують адаптації до специфіки податкових відносин. Зокрема, недостатньо врегульованими залишаються питання автоматизованої обробки податкової інформації та алгоритмів прийняття рішень у електронному кабінеті.

Аналіз судової практики свідчить про зростання кількості спорів, пов'язаних із неправомірним розголошенням персональних даних через електронні системи. Зокрема, у постанові Верховного Суду від 29 лютого 2024 року у справі № 904/4199/20 розглядалися питання функціонування електронних кабінетів у системі ЄСІТС [4]. Також показовим є рішення Печерського районного суду м. Києва від 31 жовтня 2023 року у справі № 757/29660/23-ц, де суд визнав протиправним оприлюднення персональних даних без згоди особи [5]. Особливо проблематичними є випадки технічних збоїв системи, що призводять до несанкціонованого доступу до персональних даних платників.

Дослідження зарубіжного досвіду, зокрема країн Європейського Союзу, демонструє необхідність імплементації принципів Загального регламенту захисту даних (GDPR) у національне законодавство [6]. Це стосується, передусім, права платників на забуття, портативність даних та прозорість алгоритмів обробки інформації.

Сучасні виклики цифровізації податкового адміністрування потребують створення спеціального правового інституту захисту персональних даних у електронному кабінеті, що включатиме технічні, організаційні та правові заходи забезпечення інформаційної безпеки [7].

Проведене дослідження правових гарантій захисту персональних даних платників податків у системі електронного кабінету дозволяє констатувати, що існуюча нормативно-правова база характеризується фрагментарністю та неузгодженістю між різними законодавчими актами. Конституційні принципи захисту персональних даних не отримали належної конкретизації у спеціальному податковому законодавстві, що створює правові прогалини у сфері електронного адміністрування податків.

Дослідження виявило низку системних проблем: відсутність спеціальних норм для регулювання обробки персональних даних у цифрових податкових системах, неврегульованість питань автоматизованого прийняття рішень щодо платників податків, недостатність технічних стандартів захисту інформації та відсутність ефективних механізмів контролю за дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних у податковій сфері.

Аналіз судової практики засвідчує зростання кількості спорів, пов'язаних із порушенням прав платників податків у сфері захисту персональних даних. Суди все частіше визнають протиправними дії щодо неправомірного збирання, обробки та розголошення персональних даних, однак відсутність чіткої правової регламентації ускладнює правозастосовну практику.

Дослідження зарубіжного досвіду показує необхідність імплементації європейських стандартів захисту персональних даних, зокрема принципів GDPR, у національне законодавство. Особливу увагу слід приділити впровадженню концепції "privacy by design" та забезпеченню права на портативність даних у податковій сфері.

Ефективний захист персональних даних у системі електронного кабінету

потребує комплексного підходу, що включає як правове, так і технічне вдосконалення. Необхідним є прийняття спеціального підзаконного акту, що регулюватиме порядок обробки, зберігання та захисту персональних даних у цифрових податкових системах, створення спеціалізованого підрозділу в структурі податкових органів, відповідального за захист персональних даних, а також розробка ефективних механізмів відшкодування шкоди у випадку порушення конфіденційності податкової інформації.

Реалізація зазначених пропозицій сприятиме підвищенню довіри громадян до цифрових податкових сервісів, забезпеченню балансу між ефективністю електронного адміністрування та захистом конституційних прав платників податків, а також приведенню українського законодавства у відповідність із європейськими стандартами захисту персональних даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
4. Постанова Верховного Суду від 29 лютого 2024 р. у справі № 904/4199/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
5. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 31 жовтня 2023 р. у справі № 757/29660/23-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
6. Коломоець Т. О., Гулівер А. Р. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2017. 320 с.
7. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. Київ : Ваіте, 2019. 376 с.